

Preek Pinksteren 2020, Bunnik 31 mei 2020

Teksten:

- Exodus 24
- Handelingen 2:1-13

Achtergrond: *Exodus 24 - Verbond*

Naast de bevrijding uit Egypte en de doortocht door de zee die daarbij hoorde, is de sluiting van het verbond bij de berg Sinaï een tweede kernegebeurtenis in de geschiedenis van God met Israël. We kennen het verbond in de bijbel al wel, uit Genesis. Er is een verbond met Noach (volgens de Joodse traditie is dat het gebod dat God met alle mensen sluit, Genesis 9, waar ook enkele algemene geboden – de zgn. Noachidische geboden – horen). Maar vooral belangrijk is het verbond met Abraham, en diens kinderen. Daar grijpt de HEER ook op terug als Hij zich over het slavenvolk in Egypte gaat ontfermen (Ex.2:23vv).

Hier sluit Hij een verbond met het hele volk. Niet met één leider of een aartsvader. Hier wordt volgens de Joodse traditie ook het volk Israël geboren. De God van de bijbel is daarmee ook een God van een gemeenschap. Je staat uiteindelijk nooit als enkele individuele gelovige voor God, maar altijd als lid van een gemeenschap. In het OT het volk Israël, in het NT de gemeente. En God verbindt zijn Naam en zijn god-zijn, zijn heiligheid aan de manier van leven van het volk. Het meest duidelijk zie je dat misschien in Leviticus 19.

Het verbond was in die tijd iets uit de politiek, en niet uit de godsdienst. Verbonden uit de bijbelse tijd zijn teruggevonden tussen volken (of vorsten), na een oorlog. De verhouding en de wederzijdse rechten en plichten worden geregeld tussen de overwinnaar en de overwonnenen. In het OT is het de kern van de relatie tussen God en het volk (het begint met Abraham, en later is er een verbond met David).

Bloed

Er hoort een ceremonie bij, een ritueel, een offer. In Genesis 15 moeten offerdieren doormidden gesneden worden; dat was een gebruikelijk ritueel volgens wetenschappers: de beide verbondspartners moesten dan tussen de twee helften doorlopen. Dan waren ze aan elkaar verbonden. Dat er bloed bij komt kijken, vinden we nog in onze tijd wel (tot in jongensboeken, dat men zich verwondt en het bloed met elkaar vermengt). In Exodus gaat het met het bloed van offerdieren. Bloed is iets heiligs in de bijbel, het mag niet gegeten worden omdat het de drager is van de levenskracht. Het symboliseert dus het leven. De ene helft gaat op het altaar (dat staat voor God, voor zijn tegenwoordigheid) en het andere wordt over het volk gesprekend. Zo worden God en zijn volk 'verenigd', verbonden. Dit verbond wordt ook wel met een huwelijk vergeleken (o.a. in het boek Hosea).

Preek

Onderstaande tekst is een eerdere versie van de uitgesproken preek. In deze tekst zit meer bijbeluitleg en het einde van de uitgesproken preek is hier korter.

Gemeente,

Er zijn 50 dagen geteld na het Paasfeest, na Jezus sterven en zijn wonderlijke verschijnen, in Handelingen 2. De wereld weet van niets, het volk is na Pesach teruggekeerd naar huis en overgegaan tot de orde van de dag. Maar die dagen werden geteld, 50, 7 weken, tot het

volgende feest, het oogstfeest. Bij Pesach startte de oogst, en bij het Wekenfeest, het Pinksterfeest [van het Griekse *pentekoste*, 'vijftig'] wordt dan het feest van de eerstelingen gevierd. Het eerste van de oogst werd aan de HEER gewijd. Dus liep weer Jerusalem vol met pelgrims.

Dat oogstfeest was – als het feest volgend op Pesach, de uittocht – ook al verbonden geraakt met het geven van de Tora door de Eeuwige aan het volk Israël, en met de sluiting van het verbond. Een feest van voortgaande bevrijding.

Dat is het feest dat dus al gaande is, daar komt dat volk voor, al die lieden uit verre streken. Wij denken daarbij aan de wereld, maar het zijn dus wel Joden uit de wereld. Die komen om vol vuur het feest te vieren – van de oogst, van het leven, het leven dat God geeft, de Tora. En ergens in dat volle Jerusalem zijn in een huis de 12 leerlingen van Jezus samen. Zij vieren datzelfde feest – en zijn tegelijkertijd in gespannen verwachting, om wat Jezus aangekondigd heeft: in de stad zouden zij bekleed worden met kracht uit de hoge, uit de hemel.

Dat is wat er gebeurt, en het is niet te beschrijven. De evangelist zoekt naar woorden, maar het zijn allemaal vergelijkingen: een geluid als een enorme wind, en er was iets te zien, een soort tongen, vlammen als van vuur ... Maar belangrijker dan wat er te zien is, is te horen. Er komen mensen op af, en die horen in hun eigen taal 'de grote daden van God'.

En wat zijn die grote daden? Dat gaat over Exodus: dat is het grote gebeuren. Dat God zijn volk uit Egypte heeft gehaald. Of tenminste: God heeft de uitgebuite, uitgeputte, uitgeperste kinderen van Abraham, Isaäk en Jakob uit Egypte gehaald, ze bevrijd en beschermd en gevoed en het tot een volk gemaakt. Een volk dat in vrijheid en gerechtigheid zou leven, eerlijk, anders dan andere volken. En die geschiedenis had zich herhaald met de ballingschap: ook toen was het geslagen en onderdrukte volk weer uitgegaan en opnieuw begonnen. En ze waren er nog, nu waren ze weer in Jerusalem, waar de tempel was, de heilige plaats van God.

Op zich kennen ze dat verhaal. Dat is niet het nieuwe, hier. Maar ze horen het hier, in het Joodse Jerusalem, in hun eigen taal. Het komt daar opeens dichtbij, en hoe? Door de meest onwaarschijnlijke sprekers die je je kunt voorstellen, door eenvoudige, misschien (tenminste in hun ogen?) ongeletterde vissers uit Galilea, die normaal alleen hun eigen dialect spreken, en geen fatsoenlijk, algemeen beschaafd Hebreeuws of Aramees (of Grieks). [Denk aan Petrus die aan zijn dialect herkend wordt als Galileër, Mat. 26.]. Die vreemde gasten zijn hen opeens wonderlijk nabij [als je in den vreemde je eigen taal hoort, op een onverwachtse plek. Nederlands, of inderdaad je eigen dialect.].

Die twaalf maten van Jezus hebben met Jezus zoveel meegemaakt, en nu stroomt het grote verhaal van God met Israël uit hun mond alsof het helemaal door hen heen is gegaan. Hoe deze God zich bekend heeft gemaakt, hoe Hij gehoord heeft naar het gejammer, het zuchten en schreeuwen van zijn volk in Egypte, en dat Hij iemand roept, een leider, en hem duidelijk maakt dat Hij, de God van de hemel de pijn kent van mensen op aarde, dat Hij mensen in de benauwdheid ziet, zuchtend onder het recht van de sterkste en de rijkste en gelukkigste – een harde, grillige, willekeurige, oneerlijke wereld – en dat Hij komt en afdaalt om ze vrij te maken. En dat Hij, de God van de hemel zich aan die verzameling bevrijde slaven wil binden. Ik wil jullie God zijn. Voor jullie wil ik God zijn – met al mijn heiligheid, al mijn kracht, al mijn vuur. Jullie bevrijde slaven en vreemdelingen. Jullie neem ik aan als kind, jullie zijn mijn

eerstgeboren zoon. Dat is niet David, dat is zelfs niet Mozes. Voor jullie wil een Vader zijn. Niet voor een godenzoon als koning.

Dat verhaal is voor Petrus en de zijnen op een nieuwe manier gaan leven door Jezus. En op allerlei manieren zijn de verhalen uit Exodus verbonden met het leven van Jezus.

Die God heeft zich willen binden. Dat is dat verbond. Hij zegt: ik ben God van Israël, van dit volk. [Later zal Mozes daaraan appelleren, en God daaraan houden.] Ik bind mijn Naam aan dit volk. Ik geef mijn woord aan dit volk. Een belofte van land, een zegen, een gave. Maar daarbij de opgave om in dat land recht te doen. En eerlijk, werkelijk in alle eerlijkheid te leven. Anders dan Egypte. Geen recht van de sterkste. Geen verrijking. Geen vreemdelingenhaat – maar vreemdelingenliefde.

[Daar zit ook het vuur uit deze verhalen. Vuur in de bijbel heeft met de heiligheid van God te maken. Er is vuur te zien waar Hij verschijnt. Verbrandend, ontoegankelijk. Maar van daaruit heeft het ook met oordeel te maken. En met loutering: het vuur zuivert, en er vergaat van alles.]

Ik denk altijd: we kennen deze verhalen veel te goed, daarom kijken we van het vreemde, het ongehoorde niet op. De Schepper van hemel en aarde bindt zich, aan een nietig volkje, zonder land, in de woestijn. Zo maakt Hij zich bekend.

Daar gaat Hij mee werken. Die ex-slaven, ex-vreemdelingen geeft Hij zijn Tora, zijn geboden. [Je zou zeggen: zij weten wat het is om onderdrukt te worden. Maar wij weten denk ik maar al te goed dat dat geen garantie is. Dat mensen die te lijden hebben gehad van geweld of misbruik, een grotere kans hebben zelf dader te worden.]

En de 12 leerlingen van Jezus, die op het punt staan apostelen te worden – gezondenen, zendelingen – die hebben ondervonden dat deze God zich opnieuw heeft gebonden. Aan Jezus Christus. Weer: onwaarschijnlijk. Een timmermanszoon uit de provincie. En aan zijn kring van leerlingen.

Net als eerder het volk Israël komen zij onder het beslag van deze God, Hij legt beslag op hen. Op zich kunnen ze weigeren om mee te gaan. Maar als ze instemmen, als ze meegaan, dan zijn ze niet meer helemaal van zichzelf. Dan worden ze van Hem. Dan zullen ze veranderen. Ze krijgen een opdracht, een missie. Een hoge roeping. Daar hoort zegen bij, en kracht. Maar ook: gehoorzaamheid. Doen wat Hij zegt. Zijn wil. Niet meer in de eerste plaats de jouwe.

Dat zit in de geboden. Dat is een heel pakket aan leefregels voor een goede, vrije samenleving. Daar zit Gods wil in, Zijn vuur. De rabbijnen vergelijken de Tora, de geboden soms ook met vuur.

Die geboden moeten ze doen. En het volk zegt: dat gaan we ook doen. Dat zeggen ze bij herhaling: tot 3x toe (Ex. 19:8, 24:3 en 24:7). Maar de derde keer komt er iets bij. Dat is in de vertaling niet meer te zien, dat is op een voor mij onbegrijpelijk vrije manier vertaald: in het Hebreeuws staat er: 'Alles wat de HEER gesproken heeft zullen we doen en horen.' Dus met deze twee werkwoorden, in deze volgorde.

Die volgorde is vreemd: normaal gesproken is luister je eerst, en bedenk je dan pas of je het wil doen.

Er is in de Joodse traditie veel over nagedacht. Sommigen zeggen: het doen gaat om de geboden, het horen gaat om het verhaal van God en de reden, de achtergrond, de motivatie van de geboden. Het kan betekenen dat je door het doen op een nieuwe manier gaat luisteren. Het horen dat volgt op het doen kan gericht zijn op nieuwe, toekomstige geboden. Op Gods woorden in een nieuwe situatie. Of nieuwe uitleg, zoals in het Jodendom is heel veel gedaan, daar is naast de tekst van de bijbelse geboden heel veel verschillende uitleg van die geboden, vooral over wat het in de praktijk betekent.

Horen is cruciaal in het Jodendom en in het bijbelse geloof. De Joodse geloofsbelijdenis uit Deut. 6 begint niet voor niets met 'Hoor (of luister) Israël! ...'

In Handelingen 2 volgt op het verhaal dat we lazen van de uitstorting van de Heilige Geest een preek, de eerste preek van de apostelen, uit de mond van Petrus. Daarin legt hij uit wat er met Jezus gebeurd is, hoe dat een nieuwe daad van God is in de geschiedenis met zijn volk. Geen breuk, maar een voortzetting.

En na de preek antwoorden de toehoorders: wat moeten we doen ...?

Het gaat dus om doen en horen. Ik wil de nadruk leggen op het tweede. Het doen, praktisch, dat lukt meestal wel.

Wij horen in de regel nooit werkelijk Gods stem uit de hemel. Maar in schriftlezing, meditatie en gebed kunnen we toch duidelijk de ervaring hebben te worden aangesproken. Dat kan ook in breder: in gesprekken met anderen, maar ook in woorden die inzicht geven en zo (min of meer) openbarend werken.

Maar het werkt ook breder, dat leren we uit Exodus. De geboden gaan over politiek, over het samenleven. Waar horen we goede woorden, waarin we Gods roepende stem kunnen verstaan.

Er zijn waarschuwingen geweest voor pandemieën.

Nu wereld aan het veranderen is, is het ook een gelegenheid te horen naar de waarschuwende stem over de opwarming van de aarde, en daar de noodzakelijke, ingrijpende maatregelen voor te nemen.

Laten we een horende gemeente zijn. De God van Israël, van zijn Naam 'Ik-zal-er-zijn', van het verbond en van trouw – Hij zal toch blijven spreken.

Amen.